

Михайло Тимченко

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

МЕРЕЖЕВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК НОВИЙ ТИП ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Mykhailo Tymchenko

Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

NETWORKING ORGANIZATION AS A NEW TYPE OF THE FUNCTIONAL STRUCTURE OF POLITICAL PARTIES

In this article, a fundamentally new organizational type of party structure is considered. Features of transformation of traditional party structures are analyzed, revealing characteristic features of network party organizations, their advantages and disadvantages in comparison with traditional types of party organization. Also, within the framework of this article, the main approaches to studying this type of party organization were considered. The necessity of using network technologies in the activities of political parties, both in Ukraine and in the world, has been identified and justified, examples of the successful use of network technologies in the processes of party building, in the construction of communication strategies and in the processes of the election campaign are given. Based on the study, the author suggests promising directions for the development of this problem.

Key words: political parties, networking technologies, network party structures, political participation, Internet, crowdfunding.

В умовах динамічного розвитку інформаційно-комунікативних технологій, трансформації зазнають й традиційні організаційні структури політичних партій.

На сучасному етапі традиційні партійні структури зазнали змін, серед яких можна виділити:

- деідеологізацію у партійній діяльності;
- традиційні партійні структури перестали спиратися на локальні партійні організації як на провідників партійної ідеології;
- традиційні партії стали залежними від фінансово-промислових груп, цим самим припинили спиратися на членські внески які були одночасно як фінансовою основою діяльності партій так і інструментом зворотного зв'язку всередині партійної структури;
- кількісні показники членства у партії перестали вважатися ключовими у діяльності партійних структур;
- підвищилась роль інформаційно-комунікативних технологій у передвиборчій боротьбі та розбудові партійної структури.

У період медіатизації та інтернетизації політики, відбулась трансформація традиційних та поява нових організаційних форм партійних структур. Ці процеси включають у себе не тільки модернізацію та професіоналізацію основних політичних партій, але і відкривають шлях до появи нових структур які мають на меті завоювання політичної влади, а також і до нових форм агітації.

Централізовані партійні структури представляють собою тип організаційної структури, в умовах якого компетенція низових партійних організацій є суттєво обмеженою а усі важливі рішення які визначають стратегічні та тактичні кроки партії приймаються центральним керівництвом. У якості прикладу централізованої партійної структури можна навести Консервативну партію Великобританії та ряд інших партій консервативного спрямування у багатьох країнах світу.

Децентралізовані структури, в свою чергу, передбачають більш широкі повноваження для локальних партійних організацій і навіть допускають наявність фракцій, різних груп тиску та інтересів у власних рядах. У якості прикладу децентралізованих партійних структур можна навести Демократичну та Республіканську партію США. Для цих партій є притаманним терпиме ставлення

до проявів різних поглядів у власних рядах, а регіональні партійні організації є незалежними від національних партійних комітетів при організації виборів до Конгресу.

Для мережевих партій, які представляють собою новий тип організаційної структури є характерною відносно невисока кількість членів та активне використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Усі ключові рішення у даних партійних структурах – приймаються локальними осередками, що свідчить про високий ступінь внутрішньопартійної демократії.

Деякі партії зберігають традиційні організаційні структури і використовують можливості Інтернет як вторинний ресурс діяльності, інші набувають нових конфігурацій під впливом мережевої взаємодії, а треті взагалі організуються як мережеві партії¹.

У сучасній політичній науці не існує єдності у підходах до визначення партійних структур, які організовані в мережі Інтернет.

Проблема мережевих партійних структур ще не знайшла свого всебічного вивчення у вітчизняній політичній науці. Дослідженням даної проблематики займалися здебільшого зарубіжні дослідники, серед яких можна виділити Е. Калнеса, Х. Маргеттс, Ф. Хартлеба, а також А. Балашова, Л. Сморгунова, Я. Шашкову та ін.

На сучасному етапі дослідження даної проблематики, не існує єдиної думки, щодо класифікації даних партійних організацій. Деякі дослідники називають їх кіберпартіями, інші – онлайн-партіями, а треті – мережевими партійними організаціями.

Ф. Хартлеб до даного типу партійних структур відносить:

- націоналістичні право-популістські партії анти-ісламського спрямування, такі як «Партія Свободи» (Нідерланди);
- неординарні «клоунські» партії або рухи, такі як «Рух Палікота» (Польща) та «Рух п'яти зірок» (Італія) характерною рисою яких, є наявність сильних та харизматичних лідерів, які орієнтовані на широкі електоральні маси;
- партії які дистанціюються від інших політичних лідерів, такі як «Звичайні люди та незалежні особистості» (Словаччина);
- партії піратського спрямування, які активно використовують Інтернет-технології у своїй діяльності та стоять на позиціях вільного обміну інформацією в мережі;
- партії, завданням яких є робота над вирішенням певної однієї проблеми з подальшим ігноруванням інших².

Х. Маргеттс пропонувала розглядати даний тип організаційної партійної структури як один з «ідеальних типів» політичних партій, який з'явився у політичному просторі у кінці 1990–х років.

Таким чином, до характерних ознак даного типу організаційної партійної структури можна віднести:

- вирішальна роль Інтернет-технологій у побудові партійної структури;
- специфічний тип політичної участі обумовлений розвитком інформаційно-комунікативних технологій;
- використання прямих каналів комунікаційного зв'язку (як внутрішньопартійних так і зовнішньопартійних);
- відсутність формального членства;
- знаходження на проміжній ланці між інститутами громадянського суспільства та державою (це обумовлено тим, що дані партійні структури виступають як організації а не інститути, які діють на межі між державою та суспільством)³.

Отже, можна зазначити, що поява такого типу організаційної партійної структури зумовлена передусім розвитком засобів масової комунікації, а зокрема інформаційно-комунікативних технологій невід'ємною частиною яких є мережа Інтернет. Розвиток мережі Інтернет зумовив появу нових форм політичної участі, внутрішньопартійної та зовнішньопартійної взаємодії.

¹ Bordignon, F., Ceccarini, L. (2013) Five Stars and a Cricket. Beppe Grillo Shakes Italian Politics. *South European Society and Politics*. 18 (4), December, 427–449.

² Hartleb F. (2012) *All Tomorrow's Parties: The Changing Face of European Party Politics*. Brussels: Centre for European Studies, 77.

³ Margetts, H. (2001) The cyber party. *School of Public Policy*, Univ. College London; Paper to workshop 'The Causes and Consequences of organisational Innovation in European Political Parties', ECPR Joint Sessions of Workshops. Grenoble, 6–11 April.

К. Косіара-Педерсен у своїх дослідженнях розглядала використання Інтернет-технологій у процесах партійної комунікації в контексті трьох основних можливостей даної мережі: розповсюдження інформації, підвищення рівня політичної участі та мобілізації наявних ресурсів¹.

Інтерактивні механізми мережі Інтернет дозволяють політичним партіям будувати комунікаційні зв'язки, не використовуючи традиційні засоби масової інформації (газети, телебачення, радіо), перевагою даного типу комунікації є те що у даному процесі відсутні посередники які інтерпретують меседжі партії (журналісти, блогери, експерти) та супутній з даним процесом комунікативний «шум», який спотворює процес комунікації в цілому.

Також до переваг даного типу організаційної структури можна віднести мережевий характер внутрішньопартійних відносин. На відміну від ієрархічного характеру внутрішньопартійної взаємодії, який притаманний для традиційних структур, мережевий тип взаємодії всередині партії призводить до того, що у даній структурі відсутня будь яка ієрархія, що виражається у розмиванні субординації між членами партії, прихильниками та активістами. У даному контексті усі ці категорії сприймаються як потенційна електоральна база даної партії.

Російський дослідник Л. Сморгунов, аналізуючи подібного роду структури, пише, що кіберпартії представляють собою досить різноманітні за своїми ідеями, формами організації, засобами діяльності та формами активності. В умовах сучасних політичних реалій, вони позиціонують себе як противагу існуючим традиційним партійним структурам. Їх не влаштовують фундаменталістські ідеології сучасних партій, їх організаційна громіздкість, входження їх лідерів в політичний істеблішмент та корупція партійних еліт. Усі ці партії заявляють про свій зв'язок з демократією, яка має бути безпосередньою та йти «знизу». Учасники даних партійних структур додержуються того принципу, що вирішенню проблем які нагромаджуються в суспільстві, заважає громіздкий та неефективний механізм представницької демократії та багатоступінчатий механізм прийняття політичних рішень в державі. У структурному відношенні кіберпартії представляють собою мережеві організації, які будують свою діяльність шляхом створення платформ для мережевої взаємодії організацій, рухів, зацікавлених груп та окремих індивідів².

У якості прикладу можна навести такі успішні мережеві структури, як Піратська партія в Німеччині та Рух п'яти зірок Беппе Грілло в Італії. Піратська партія викликала сплеск зацікавлення з боку медіа, цим самим привернув увагу до своєї діяльності з боку молодих активістів. Фактором успіху Руху п'яти зірок Беппе Грілло став перехід межі між політикою та комедією без допомоги традиційних засобів масової комунікації, з боку яких спостерігалось ігнорування даного руху. Цей рух знаходиться на перетині між різними моделями та концепціями демократії, має горизонтальні структурні елементи, але процес прийняття рішень у ньому є вертикальним. Партія немає чіткого ідеологічного забарвлення та поєднує в собі різні електоральні групи.

Також як приклади успішних мережевих партійних структур можна навести Он-лайн партію Канади, яка зараз має назву «Партія звітності, компетентності та прозорості». Дана партійна структура позиціонує себе як єдину федеральну політичну партію, яка дозволяє кожному зареєстрованому виборцю впливати на процеси партійного будівництва та побудови платформи, незалежно від політичних поглядів, вона надає своїм членам право голосувати та коментувати безпосередньо за кожним аспектом партійної діяльності, а також гарантує підзвітність обраних представників³.

У даному контексті також доцільним було б згадати «Партію свободи» у Нідерландах, яка на парламентських виборах 2017 року здобула друге місце. Її лідер Герт Вілдерс є єдиним членом цієї партії (всі депутати різних рівнів від даної партії є формально безпартійними). Результат цієї партії на виборах обумовлено високою участю нефіксованих членів у діяльності даної структури, високим рівнем політичної участі прихильників даної партії та новітнім технологіям мобілізації електорату.

На сучасному етапі мережеві партійні структури почали відігравати більш важливу роль у політичному просторі, що і підтверджують результати останніх виборів у Європі. Рух Беппе Грілло на виборах до італійського парламенту підтримало близько чверті виборців. Піратська партія

¹ Kosiara–Pedersen, K. (2012) Parties in Cyberspace: The Character and Effect of Cyber–campaigning in 2005 in Denmark and New Zealand. *CVAP Working Paper Series*, 2, 21.

² Сморгунов, Л.В. (2014) Сетевые политические партии. *Полис. Политические исследования*, 4, 21–37.

³ Clarke, A., Margetts, H. (2014) *Governments and citizens getting to know each other, open, closed, and big data in public management reform*. Oxford, Oxford University Press.

Німеччини закріпила свій успіх на регіональному рівні, отримавши 387 мандатів представницьких органів муніципалітетів. Партія «За кращу Угорщину» на виборах до Національних зборів, здобула підтримку більш ніж 20% виборців. Партія «Твій рух», яка раніше мала назву «Рух Палікоти», отримала 10% голосів виборців на виборах до сейму Польщі у 2011 році.

Важливим питанням є фінансування даного типу партійних структур. Якщо традиційні партійні структури спираються переважно на фінансові можливості афілійованих з ними фінансово-промислових груп, та незначною мірою на членські внески, то мережеві партійні структури широко використовують можливості краудфандингових платформ, що дозволяє перейти їм на «народне фінансування» та зменшити або взагалі знівелювати тиск бізнесових кіл. Також, треба звернути увагу на те, що проведення агітаційної кампанії у мережі Інтернет – є дешевим та більш надійним засобом, якщо порівнювати з традиційними засобами ведення передвиборчої кампанії, тому що для виконання робіт з просування політичного бренду у мережі Інтернет, достатнім буде наявність одного кваліфікованого контент-менеджера, заробітна плата якого набагато менша ніж вартість політичної реклами на телебаченні, радіо, газетах та інших традиційних ЗМІ.

Що стосується України, то вітчизняні політичні партії тільки починають будувати комунікаційні стратегії з виборцями та активістами використовуючи можливості мережі Інтернет, але на сьогоднішній день існує ряд недоліків які заважають українським політичним партіям реалізовувати ефективну комунікативну стратегію.

Серед недоліків можна виділити наступні:

- інформація яка публікується українськими політичними партіями у мережі Інтернет не викликає значного інтересу серед користувачів даної мережі;
- відсутність комунікативної складової та зворотного зв'язку. У дуже багатьох випадках, коментарі та запитання користувачів – залишаються без належної відповіді;
- засоби комунікації які використовують українські політичні партії дуже часто дублюють один одного. Наприклад, офіційні сторінки партій у соціальних мережах та партійний сайт містять ідентичну інформацію. Більшість інформаційного контенту, який публікується у соціальних мережах, не є адаптованим до формату соціальних мереж. У той же час ігнорується можливість проведення вебінарів, відео-конференцій, флеш-мобів, соціологічних опитувань та публікації інтерактивних матеріалів для навчання партійних активістів.
- ігноруються можливості краудфандингових платформ для збору коштів на здійснення партійної діяльності, що ставить українські політичні партії у залежність від фінансово-промислових та лобістських угруповань.

Отже, як висновок можна зазначити, що поява та стрімке зростання мережевих партійних структур є результатом анти-елітарних настроїв та зниження ролі традиційних політичних партій у країнах Європи та Північної Америки. Он-лайн партії надають своїм виборцям можливість реалізовувати свої інтереси, використовуючи віртуальні форми політичної участі.

У даному контексті можна стверджувати, що українські політичні партії використовують здебільшого традиційні форми комунікації з виборцями та традиційні методи агітації та передвиборчої боротьби. В свою чергу, можливості мережі Інтернет використовуються неповною мірою.

Побудова мережевих партійних структур має свої переваги у порівнянні з традиційними партійними структурами як централізованого, так децентралізованого типу. Серед переваг даного типу партійної структури можна виділити такі: суттєва економія матеріальних ресурсів для побудови партійної структури; є надійним засобом залучення широких верств населення, оскільки являє собою синтез неформальних зав'язків та опори на переконання людей; дозволяє встановити оптимальну ступінь співвідношення між підконтрольністю окремих партійних структур (яка надає можливість керівництва ними з центру) та їх автономністю (яка дає можливість прийняття рішень на місцях і дозволяє ініціативність з боку окремих членів); являє собою технологію, яку можна застосувати як при організації взаємодії центральних та регіональних відділень партії, так і при організації роботи конкретного штабу на будь-якому рівні партійної структури.

Аналізуючи даний тип партійної структури, можна зазначити, що використання нових технологій передвиборчої боротьби, форм політичної участі та мережевих інструментів мобілізації електорату несе в собі високий потенціал побудови комунікаційних стратегій між політичними партіями та виборцями, переходу до мережевого принципу партійного будівництва, збільшення рівня участі та мобілізації електоральних мас. З іншого боку, треба звернути увагу на те, що

поширення анти-елітарних настроїв та зниження ролі традиційних партійних структур є загрозою для існування інституту представницької демократії в його сучасному вигляді, тому що дані структури здебільшого носять анти-системний характер.

Серед перспективних напрямів дослідження даної проблематики можна виділити: відмінності побудови мережевих партійних структур у рамках політичних систем різних країн; вплив мережевих партійних структур на формування громадської думки; дослідження методів передвиборчої боротьби, які використовують дані структури; форми внутрішньопартійної демократії, що характерні для даних структур та ін.

References:

1. Bordignon, F., Ceccarini, L. (2013) Five Stars and a Cricket. Beppe Grillo Shakes Italian Politics. *South European Society and Politics*, vol. 18, no. 4, December, 427–449. [in English].
2. Clarke, A., Margetts, H. (2014) *Governments and citizens getting to know each other open, closed, and big data in public management reform*. Oxford, Oxford University Press. [in English].
3. Hartleb, F. (2012). *All Tomorrow's Parties: The Changing Face of European Party Politics*. Brussels, Centre for European Studies. [in English].
4. Kosiara-Pedersen, K. (2012) Parties in Cyberspace: The Character and Effect of Cyber-campaigning in 2005 in Denmark and New Zealand. *CVAP Working Paper Series*, 2, 21 [in English].
5. Margetts, H. (2001) The cyber party. *School of Public Policy*, Univ. College London; Paper to workshop 'The Causes and Consequences of organisational Innovation in European Political Parties', ECPR Joint Sessions of Workshops. Grenoble, 6–11 April. [in English].
6. Smorgunov, L.V. (2014) Setevyie politicheskie partii [Network political parties]. *Polis. Politicheskie issledovaniya* [Polis. Political Studies], 4, 21–37. [in Russian].